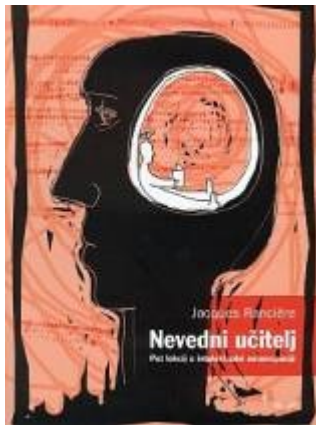

Univerzalno poučevanje in intelektualna emancipacija

Objavil Primoz Krasovec

Objavljeno 26/03/2006 - 18:26

Nevedni učitelj

Jacques Rancière

En Knap [1]

Avtor/ica recenzije

Primož Krašovec

Spremna beseda:

Marina Gržinić

Prevod:

Suzana Koncut

Konformizem in »misliti s svojo glavo«

Obstaja poseben tip ideoloških izjav, ki se jih da spodbijati že na naosnovnejši ravni, ki so v nasprotju z najočitnejšimi dejstvi in torej laži v najbolj običajnem pomenu te besede. Primer takšne izjave je »NATO je mirovna organizacija« ali »slovenski vojaki bodo v Iraku izvajali mirovne operacije«. Tudi če ostanemo povsem znotraj ideološkega horizonta, je jasno, da navedeno preprosto ne drži, da imamo opravka z agresivno vojaško organizacijo in vojno, ne mirom. Za ugotovitev, da sta omenjeni izjavi lažni, je dovolj že, da gledamo televizijo in dnevno časopisje, da sprejmemo kot taka »evidentna« dejstva, se pravi, da verjamemo ideološkemu besedilu in podobam v množičnih medijih.

Pri takšnih izjavah naletimo na protislovje znotraj ideologije – splošne ideološke deklaracije so v očitnem in diametralnem nasprotju s prav tako ideološkimi dejstvi. NATO napade suvereno državo in množično pobija njene prebivalce in prebivalke, tako dejstva; obenem pa je celoten proces opisan kot ustvarjanje (*peace-making*) ali ohranjanje (*peace-keeping*) miru. Razrešitev te dileme, tega protislovja ponuja diplomatski diskurz, katerega mojster je tudi aktualni zunanji minister Dimitrij Rupel. Ta diskurz misli skupaj neugodna dejstva in plemenite deklaracije in njihovo nujemanje pojasnjuje z diskrepanco med ideali in kruto realnostjo. Tako je lahko res obenem, da je NATO mirovna organizacija, saj njeni cilji in nameni izhajajo iz sfere idealnega (*zares* si prizadeva za mir na svetu in obrambo ter vzpostavljanje svobode in demokracije), obenem pa intervenira v resničnem svetu, ki ni zavezan enakim idealnim načelom, ki deluje po drugačnih principih.

Ta razcep med ideološko deklaracijo in njenimi realnimi učinki, ki so nasprotni plemenitim deklariranim načelom, lahko v vsakdanjem življenju opazimo v izjavah kot je »mislim s svojo glavo«. Ta mantra postmodernega individualizma vsebuje še zamolčano dopolnitev, tako da bi se celotna formula glasila: »mislim s svojo glavo, a delujem tako kot vsi ostali«, se pravi, moje mišljenje je samostojno, avtonomno, svojeglavo, izvorno, ustvarjalno in kar je še podobnih postmodernih maksim, obenem pa je moje delovanje konformistično, ubogljivo, podrejeno, oportunistično in polno kompromisov.

Zagotavljanje učinka mišljenja s svojo glavo je ena izmed poglobitvenih nalog sodobnega šolskega sistema. Čeprav nihče »zares« ne misli s svojo glavo, šolski sistem oblikuje razmere in razmerja, v katerih se subjekti navadimo in naučimo verjeti, da vsi ostali verjamejo, da mi sami verjamemo, da zares mislimo s svojo glavo, in v katerih se obenem reproducirajo razmerja in vzorci neenakosti in podrejenosti, katere potem sami in prostovoljno dalje reproduciramo v konformističnem delovanju. Za občutek svobodnosti, za prikritje in neprepoznanje razmerij prisile in izkoriščanja, v katerih živimo, nam povsem zadošča že opisano verjetje okrog ovinkov. Svobodni smo v sferi idealnega, v cesarstvu misli, ne pa tudi v kruti realnosti.

Avtoritarno in svobodno izobraževanje

Šolski sistem je, vsaj v Evropi, po letu 1968 doživel številne spremembe. Osnovna os, okrog katere so se sukale razprave o spremembah v polju izobraževanja, je bila dilema med avtoritarnim načinom izobraževanja, ki se je utelešal v šolah, ki so bile organizirane kot vojašnice ali zapori, s striktno disciplino, hierarhijo in nadzorom, s telesnim kaznovanjem, sistemom razredov, zvonci in kar je še podobnih oblastnih mehanizmov na eni in permisivnim, svobodnim modelom izobraževanja na drugi strani. Šolski sistem, ki ga imamo danes je nekakšen kompromis, ostali so zvonci in razredi, a ni več uniform, ločevanja po spolih in telesnega kaznovanja. Šolstvo vsebuje tudi številne elemente svobode – od učencev in učenk se pričakuje več samostojnosti, oblikovanje mnenj, samostojno in kritično razmišljanje, medtem ko so učitelji in učiteljice bolj prijazni/e, deluje bolj kot prijatelji/ce, niso več tako gospodovalni, svetujejo namesto ukazujejo ...

Boj proti avtoritarnemu in za svobodno izobraževanje je gnala predpostavka, da hierarhična struktura izobraževanja s poudarkom na disciplini duši samoniklo in spontano ustvarjalnost in mišljenje, ji postavlja prepreke, onemogoča razvitje samostojno mislečih subjektov ter da je treba razbiti te okove in pustiti prosto pot svobodi mišljenja. Sproščanje in osvobajanje šolskega sistema pripelje do že omenjenega fenomena svobode in kritičnosti v mišljenju ter popolnega konformizma v dejanju. Vprašanje, ki se nam ob tem zastavlja, je; kje, na kateri

točki, projektu osvobajanja šolstva spodleti? Zakaj se kljub svobodi mišljenja in spodbujanju kritične misli v šolstvu reproducirajo strukture gospostva, zakaj se vsi ti svobodno in kritično misleči subjekti obnašajo povsem konformistično?

Intelektualna emancipacija

Najnovejši prevod Rancierja v slovenščino intervenira ravno v to dilemo in to tako, da prestavi razpravo s področja svobode na področje enakosti. Nauk *Nevednega učitelja* je, da svobodnemu, permisivnemu šolstvu spodleti ravno zato, ker vztraja na svobodi misli, ne pa na enakosti inteligenc, ker v sebi ohranja razcep na svobodno cesarstvo misli in kruto realnost. Sodoben šolski sistem misel sicer osvobodi, a jo obenem anestetizira, zapre v glavo tistega, za katerega se predpostavlja, da misli s svojo glavo in odreže od krute realnosti, ki je zavezana konformizmu.

Kakšen je torej egalitarni in ne več libertarni način poučevanja in učenja, o katerem, sledeč intelektualni pustolovščini utemeljitelja nevednega učenja Josepha Jacotota, razmišlja Ranciere?

Uresničevanje enakosti v sistemu univerzalnega poučevanju se imenuje intelektualna emancipacija in temelji na nekaj ključnih postopkih, ki se jih morajo držati nevedni učitelji in njihovi učenci in učenke:

Ukinjanje distance. Nevedni učitelj ne ve ničesar o tistem, kar uči, zato med njegovo in učenčevo ali učenkinovo vednostjo o predmetu poučevanja ni razlike. Distanca v poučevanju je namreč ravno distanca med učiteljevo učenostjo in učenčevim razumevanjem, ki je vselej nezadostno. Z razlaganjem se ta distanca večno ohranja – učenec ne more nikdar razumeti tako dobro kot vsevedni učitelj – s čimer se reproducira neenakost in hierarhija inteligenc.

Ločitev volje in inteligence. V procesu intelektualne emancipacije nevednega učitelja z učencem ali učenko veže odnos volje, ne hierarhija inteligenc. Učitelj uči samo voljo do znanja, medtem ko je učenčeva ali učenkinova inteligenca svobodna. »Lahko učimo, česar ne vemo, če emancipiramo učenca, se pravi, če ga prisilimo, da uporablja lastno inteligenco.« (str. 27) »Človek je volja, ki ji služi inteligenca.« (str. 57) Volja usmerja inteligenco, raziskovanje, učenje in postavlja naloge duhu. Volja krepi pozornost in se upira poneumljanju. Delitev na voljo in inteligenco preseka in ukinja delitev na cesarstvo misli in pekel realnosti – volja nam prepoveduje konformizem in zahteva razvoj lastnih potencialov skozi delo, ki je vselej delo inteligence. Delitev na svobodno intelektualno delo in konformistično telesno delo v Rancierjevi zastavitvi odpade.

Enakost del in enakost inteligenc. Vsak človek poseduje enako kapaciteto za učenje in je enako inteligenten. Človeška inteligenca se na enak način manifestira v vsakem človeškem delovanju – nobeno delo ni več ali manj vredno kot katerokoli drugo, vsako delo je obenem tudi intelektualni napor. Edina neenakost, ki jo Ranciere priznava, je v intenzivnosti uporabljene inteligence, ki je učinek neenakosti znotraj šolskega sistema in družbe nasploh, medtem ko ne obstaja nobena hierarhija intelektualnega potenciala. Naloga nevednega učitelja je, da sprašuje in provocira, da spodbuja in zahteva manifestacijo, udejanjenje intelektualnega potenciala.

Slog *Nevednega učitelja* je v skladu z idejo, ki jo zagovarja. Knjiga je napisana preprosto in razumljivo, nikjer ne najdemo značilne ekskluzivnosti in hermetičnosti, ki sta tako pogosti v

delih akademikov, kar pa nikakor ne gre na račun intelektualne strogosti. *Nevedni učitelj* ni lahka knjiga, zahteva pozorno in natančno branje, kar je zasluga rigoroznosti in natančnosti, s katerimi se Ranciere loteva svojih izpeljav. V knjigi nobena beseda ni odveč in čeprav se bere tekoče, skoraj kot leposlovno delo, je to posledica elegantnega in tekočega sloga, ne pa denimo lahkotnosti ali literarnih prvin.

Nevedni učitelj je tako teoretska analiza univerzalnega poučevanja in intelektualne emancipacije, kot vaja v praticiranju obeh, je obenem knjiga utopije in konkretnega angažmaja, obljuba in uresničitev emancipacije. Na učinke te po obsegu drobne, a po inspirativnosti in svežini ogromne knjižice v domačem intelektualnem okolju bo potrebno še počakati, a gotovo je, da je ne bi smel spregledati nihče, ki mu beseda emancipacija vzbuja vsaj malo strasti.

ISBN:
961-91511-1-9

Leto izdaje:
2005

Število strani:
122

Izvorni URL

<http://www.krtaca.si/indeks-humanistike/recenzije/univerzalno-poucevan>